

Verslag wetenschappelijk congres NVG&G “Sex, Drugs & Science”, 23 mei te Rotterdam

Verslag: prof.dr. Saskia M. van der Vies

Fotografie: Ina Klamer, bachelorstudent Gezondheidswetenschappen VU

Het congres Sex, Drugs & Science was geanimeerd en onderhoudend, met een hoog en vernieuwend wetenschappelijk gehalte. Deze eerste landelijke bijeenkomst van de NVG&G begon met een kopje koffie en een broodje en hernieuwde kennismaking met collega's en vrienden uit het veld. Ook waren er nieuwe gezichten onder de ruim 60 deelnemers.

Op de bovenste verdieping van het Intel in Rotterdam met prachtig uitzicht op Rotterdam met de Erasmusbrug

Dr. Joke Boonstra, RvB Erasmus MC opent het congres

Het congres werd geopend door Dr. Joke Boonstra, lid van de Raad van Bestuur van het Erasmus MC, die ons allen van harte welkom heette op de 15e verdieping van de Intel Toren in Rotterdam vanwaar we een prachtig uitzicht hadden op de Erasmusbrug en de Nieuwe Maas.

Lang konden we daar niet genieten want Prof. Ineke Klinge, voorzitter NVG&G trok onze aandacht door het probleem als het gaat om vrouwen, mannen en geneesmiddelen heel helder te formuleren, namelijk dat vrouwen nog altijd zijn ondervertegenwoordigd in fundamenteel onderzoek en klinische trials. We gingen van start met de allereerste vraag: of vrouwen wel een subgroep zijn. Dr. Marieke Dekker van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG), een onafhankelijke autoriteit, die de kwaliteit, werking en veiligheid van een medicijn reguleert en het juiste gebruik door de juiste patiënt stimuleert, vertelde over de manier waarop in de vorige eeuw vrouwen vaak niet werden geïncorporeerd in (pre)klinische studies, zoals b.v. voor het hormonale medicijn DES (Diethylstilbestrol). Pas toen DES op de markt kwam en ook zwangere vrouwen het gingen gebruiken bleek dat het gebruik van dit medicijn een negatief effect had op hun dochters en zonen. Ook werd er vroeger geen rekening gehouden met het feit dat mannen over het algemeen zwaarder zijn dan vrouwen en de dosering van geneesmiddelen gebaseerd is op studies met mannen. Vrouwen krijgen daardoor vaak structureel te veel van een medicijn. Recente studies van het CBG laten zien dat er heden ten dage voor het grootste deel wel goed wordt geïncorporeerd in (pre)klinische studies en dat ook de analyses van de data M/V worden uitgevoerd. Tijdens het vragenronde bleek een groot deel van de deelnemers aangenaam verrast door dit positieve beeld. Wel werd geconstateerd dat de communicatie van deze resultaten beter kan en ook zou moeten. Dekker gaf aan dat de vertaling naar het publiek de aandacht heeft van het CBG.

Prof.dr. Ineke Klinge, voorzitter Nederlandse Vereniging Gender & Gezondheid, chair Advisory Group for Gender Horizon 2020 en spreker

Vervolgens informeerde Dr. Loes Visser (Erasmus MC) ons over een recent gepubliceerde studie (Labots G. et al Br. J. of Clin. Pharmacology 2018 april 84(4) 700-707) waaruit blijkt dat vrouwen niet systematisch ondervertegenwoordigd zijn in (pre)klinische studies. Echter, van de 137 geanalyseerde medicijn dossiers blijkt dat in de VS bij 5% geen sekse specifieke analyses zijn uitgevoerd, terwijl in Europa dat percentage hoger ligt, namelijk 40%. Drs. Sieta de Vries van het Bijwerkingscentrum Lareb liet resultaten zien van studies waaruit blijkt dat vrouwen 1,5 tot 1,7 keer hoger risico hebben op bijwerkingen dan mannen. Wel is het zo dat wanneer er naar specifieke geneesmiddelen wordt gekeken het ook kan zijn dat mannen en hoger risico op bijwerkingen hebben. Wat de oorzaak is van deze verschillen en bijwerkingen verdient nader onderzoek. Men kan denken aan gender aspecten die (ook) een effect kunnen hebben zoals therapietrouw, voeding, alcohol consumptie, maar ook invloed van de media etc. etc.

In de pauzes

Na een korte pauze met nog een lekker kopje thee, koffie en al dan niet een koekje of een broodje gingen we weer naar de zaal om bijgepraat te worden over M/V verschillen in het lab en de kliniek. Vier

sprekers namen ons mee door “het hoofdpijndossier migraine” met dr. Antoinette Maassen van den Brink (Erasmus MC), “kromgroeiende mannen” met prof. Irene van der Horst-Bruisma (VUmc), “medicatie bij hart- en vaatziekten” met dr. Jeanine Roeters van Lennep (Erasmus MC) en als laatste “autisme in je buik” met prof. Aletta Kraneveld (UU).

Bij migraine, waar 15% van de wereldbevolking last van heeft, blijkt er bij vrouwen een correlatie te zijn tussen de fluctuaties in geslachtshormonen, zoals rond de menstruatie wanneer de oestrogeen- en progesteronniveaus laag zijn, en het optreden van migraine. Samen met een Nederlands team van neurologen, gynaecologen zal onderzoek gedaan gaan worden naar de werking van oestrogeen in relatie tot migraine en zullen de onderzoekers de vraag proberen te beantwoorden waarom hormoonspiegels anders zijn bij migraine patiënten dan bij controles.

Dr. Irene van der Horst-Bruisma, VUmc, hoogleraar genderverschillen in reumatologische aandoeningen en penningmeester NVG&G en spreker

Axial Spondylarthritis (SpA) komt bij 1-2% van de bevolking voor en 3 keer zo vaak bij mannen als bij vrouwen. Van der Horst-Bruisma (VU) doet onderzoek naar M/V verschillen. Zo is de response op de TNF (tumor necrosis factor) blokker beter bij mannen dan bij vrouwen. Opmerkelijk is dat het spierweefsel bij mannen na behandeling toe neemt. Onderzoek naar de TNF blokker, die in vetweefsel wordt gemaakt, is in volle gang. Op 28 november houdt Van der Horst – Bruisma haar oratie.

Zijn er M/V verschillen bij hart- en vaatziekten? Het volmondige antwoord op deze vraag is : JA! Roeters van Lennep illustreert dat aan de hand van het feit dat mannen met vasculaire impotentie naar de uroloog gaan, maar eigenlijk ook een bezoek aan de cardioloog zouden moeten brengen: “De penis is de antenne voor het hart”. Verder rapporteerde ze over 2 studies (met 17 en 21 vrouwen) waaruit blijkt dat hartfalen bij vrouwen vaker voorkomt tijdens het begin van de menstruatie cyclus. In The Cycle Study gaat Roeters van Lennep dit verder onderzoeken.

Van Aletta Kraneveld kregen we een mooi verhaal te horen over Tommy, een jongetje met autisme. Nadat hij een ontsteking had opgelopen schreef de arts hem een antibioticum voor. Zijn oplettende vader merkte dat zijn zoon minder autistisch gedrag vertoonde tijdens de kuur en meldde dit bij de behandelend arts. Antibiotica kunnen een effect hebben op de darmflora en kinderen met autisme hebben vaak last van hun darmen (buikpijn, krampen, lekkende - en ontstokene darm). Ook is het perifere immuunsysteem in de darmen geactiveerd. Inmiddels is vaker een correlatie gevonden tussen de darmflora en autisme. In recente preklinische studies wordt de link gelegd tussen darmflora immuunsysteem en sekse. Een muizenstudie uit 2013 laat zien dat de darmflora invloed heeft op serotonine in het brein. Interessant is de waarneming dat kiemvrije mannelijke muizen minder angstig zijn, maar kiemvrije vrouwtjesmuizen niet.

Na deze lezingen was er veel om over na te praten. Echter veel tijd was daar niet voor want met een kopje thee/koffie in de hand gingen we verder naar “what is next?” - wat gaat de toekomst ons brengen. Aandacht voor vrouwen betekent niet dat mannen geen aandacht krijgen. Een voorbeeld uit de praktijk werd gegeven door drs. Bernke te Winkel (Lareb) die vertelde dat er veel aandacht is voor het gebruik van geneesmiddelen bij vrouwen, voor- en tijdens de zwangerschap en tijdens de periode van borstvoeding. Maar helaas is er een groot gebrek aan aandacht voor medicijngebruik van mannen in een periode dat ze een kind verwensen hebben.

Twee studies laten zien dat het gebruik van het immunosuppressivum mycofenolaat door mannen een effect heeft op het nageslacht. Echter deze studies zijn beperkt. Meer onderzoek is noodzakelijk om de oorzaak te achterhalen en het achterliggende biologische mechanisme te begrijpen.

Tot slot hadden Petra Verdonk, VUmc en secretaris NVG&G, en Jannet Vaesen, directeur WOMEN Inc., een gesprek met bijdragen vanuit het publiek. Complimenten waren er voor de voortrekkersrol van WOMEN Inc. bij de organisatie van de Alliantie Gender & Gezondheid en de oprichting van NVG&G. Het was duidelijk dat er veel enthousiasme en doorzettingsvermogen in de afgelopen 5 jaar ten toon zijn gespreid. We mogen dus best een beetje trots zijn op wat er is bereikt, er is duidelijk meer bewustwording en wellicht nog wel meer in de maatschappij dan bij de wetenschappers, artsen en patiënten. Ook het ZonMw programma Gender en Gezondheid is tot stand gekomen door de inzet van velen.

Voorgrond Zohra Bourik, onderzoeker VUmc afd. Metamedica

V.l.n.r. Maartje Ridder, Masterstudent VU Gezondheidswetenschappen, Dr. Petra Verdonk UHD VUmc afd. Metamedica en secretaris NVG&G, Manon van Daal, Masterstudent VU Philosophy, Bioethics and Health

Voor wat de toekomst betreft moet de NVG&G opletten dat we niet in de “nu begane paden blijven lopen” maar dat we nieuwe paden gaan bewandelen en nieuwe uitdagingen aangaan. Ook vrouwspecifieke kwesties moeten op de agenda blijven staan. Verdonk houdt ons voor “hoe ouder hoe complexer en hoe minder onderzocht”. Vanuit het publiek worden de thema’s zwangerschap en overgang in relatie tot de arbeids- participatie van vrouwen genoemd. We hoorden dat WOMEN Inc. de aandacht voor gender en gezondheid nu heeft uitgebreid met een alliantie die zich behalve met gender ook met LHBTIQ gaat bezighouden. Personalised medicine en diversiteit blijven ook voor de toekomst hot topics. Tevens blijft kennisontsluiting belangrijk zoals vanuit het CBG naar (huis)artsen – maatschappelijk werkers – patiënten, m.a.w. hoe komt het in de spreekkamer? Samenwerken aan kwaliteitszorg voor iedereen is nodig.

Dr. Antoinette Maassen van den Brink-, UHD Erasmus MC en spreker, prof.dr. Aletta Kraneveld, immuno-farmacoloog Universiteit Utrecht en spreker

V.l.n.r. Elif Aribas, PhD-student Erasmus MC, dr. Paula Mommersteeg, psycholoog UvT

Aan het einde van de middag was er gelegenheid om na te denken en na te praten over de nieuwe dingen die we vanmiddag hebben geleerd. Al met al een zeer geslaagd eerste NVG&G congres!

Met dank aan Maartje Ridder, Lianne van Hagen, Manon van Daal, en Ina Klamer en Saskia de Vries, en aan de sponsoren ZonMw, WOMEN Inc., Novartis, ACE GESTURE